

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра спеціальної освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА (МАГІСТЕРСЬКА) РОБОТА

Розвиток темпо-ритмічної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із заїканням засобами логоритміки

Виконала: здобувач освіти групи Сом (л)-2
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Федько Альбіна Миколаївна
Науковий керівник: Горшкова Г.В.
Рецензент: Губарь О. Г.
Нормоконтроль: _____ Юлія КЛЮЧКОВА

Запоріжжя
2025 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 84 с., 21 рис., 60 джерел, 3 додатки.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити розвиток темпо-ритмічної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із заїканням засобами логоритміки.

Об'єкт дослідження: темпо-ритмічна сторона мовлення у дітей старшого дошкільного віку із заїканням.

Предмет дослідження: розвиток темпо-ритмічної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із заїканням, засобами логоритміки.

Методи дослідження: теоретичні, емпіричні, статистичні.

Дослідження особливостей темпо-ритмічної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку із заїканням становить є дуже важливими для теорії та практики інклюзивної освіти. У дітей зазначеної категорії порушення окресленої сторони мовленнєвої діяльності характеризуються несформованістю мовленнєвого темпу та ритму, відмічається порушення тембру голосу. Логоритміка у сучасній логопедичній роботі виконує різноманітні функції. Важливо відмітити ефективність розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку із заїканням засобами логоритміки.

ЗАЇКАННЯ, ЛОГОРИТМІКА, МОВЛЕННЄВИЙ РИТМ,
МОВЛЕННЄВИЙ ТЕМП, ТЕМБР МОВЛЕННЯ, ТЕМПО-РИТМІЧНА
СТОРОНА МОВЛЕННЯ

ВСТУП

Актуальність дослідження полягає в тому, що тенденція до виникнення тяжких порушень мовлення у сучасних дітей з кожним роком значно зростає. Зокрема, у дітей все частіше діагностують заїкання, яке відносять до тяжких порушень мовлення.

Заїкання – це порушення темпу, ритму та плавності усного мовлення, зумовлене судомним станом м'язів артикуляційного апарату[44, с. 22]. При заїканні спостерігається порушення просодичної, темпо-ритмічної сторони мовлення. Зазначена сторона мовлення є дуже важливою для мовленнєвої та комунікативної діяльності дитини. Проблеми із розвитком темпо-ритмічної сторони мовлення можуть впливати не тільки на якість відтворення мовлення, але й є чинником зниження самооцінки та бажання комунікувати з оточуючими, що є дуже важливо дитині старшого дошкільного віку, яка перебуває за крок до входження у шкільний простір.

У сучасній логопедичній роботі з дітьми, що мають заїкання, зростає тенденція до використання логопедичної ритміки – низки вправ, завдань, ігор, що поєднує в собі музику і рухи, музику і слово, музику, слово і рухи та спрямована на вирішення логопедичних питань щодо розвитку мовлення. Це пояснюється тим, що застосування логоритміки ефективно вирішує проблему недорозвинення темпо-ритмічної сторони мовлення, яка є однією з головних у симптоматиці вищезгаданої категорії дітей.

Враховуючи зазначене вище, нами було вирішено на теоретичному та емпіричному рівні дослідити тему: «Розвиток темпо-ритмічної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із заїканням засобами логоритміки».

Сутність заїкання, як тяжкого мовленнєвого порушення, та його загальна характеристика була надана у роботах С. Долженко, О. Козинець, О. Літовченко, Н. Пахомова, Ю. Рібцун, М. Шеремет та ін.

Темпо-ритмічна сторона мовлення стала об'єктом вивчення у працях наступних науковців: Н. Ахемова, І. Брушневська, О. Боряк, О. Жадленко, Г. Закалик, Т. Іванова, Н. Коваль, В. Кондратенко, С. Конопляста, Т. Куриленко, Н. Пахомова, Г. Пересадько, Ю. Рібцун, Є. Соботович, Л. Трофіменко, М. Шеремет та ін.

Особливості темпо-ритмічної сторони мовлення у дітей дошкільного віку із заїканням висвітлювалися у працях наступних вчених як: М. Баранова, В. Борова, А. Кравченко, О. Мартинчук, І. Марченко, В. Памбухчянц, Н. Пахомова, Ю. Рібцун, С. Скляр, О. Соловей, О. Ткач, М. Шеремет та інші.

Логоритміка як засіб розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення розглядалася у науковому просторі такими науковцями як: Г. Барсуковська, Н. Боюка, О. Бухало, К. Гнатовська, Є. Денисюк, Г. Кавиліна, О. Кузьменко, Л. Куравська, О. Лазаренко, А. Логінова, Т. Матвієнко, Р. Призванська, М. Ракульцева, Ю. Рібцун, С. Самаріна, А. Синиця, О. Сокоцька, О. Ферт, О. Чекан, О. Шостак, І. Ясинська та ін.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити розвиток темпо-ритмічної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із заїканням засобами логоритміки.

Об'єкт дослідження: темпо-ритмічна сторона мовлення у дітей старшого дошкільного віку із заїканням.

Предмет дослідження: розвиток темпо-ритмічної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із заїканням, засобами логоритміки.

Завдання дослідження:

1. Визначити особливості розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення у дітей дошкільного віку із заїканням.
2. Схарактеризувати логоритміку як засіб розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення.
3. Діагностувати стан темпо-ритмічної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із заїканням.

4. Розробити програму розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку із заїканням засобами логоритміки та експериментально перевірити її ефективність.

Методи дослідження:

- теоретичні (аналіз, порівняння, класифікація, систематизація та узагальнення);
- емпіричні: педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи), психодіагностичні методики («Обстеження ритму мовлення дошкільників» (Ю. Філатова), «Методика відтворення тембру голосу» (О. Амацьєва) та «Темп мовлення» (О. Амацьєва);
- статистичні (кількісна та якісна обробка даних).

Методологічне підґрунтя дослідження:

- вчення про загальні та специфічні особливості порушеного розвитку (В. Лубовський, В. Чайко, Ж. Шиф);
- вчення про методи комплексної діагностики і корекції порушень мовленнєвого розвитку дітей (І. Брушневська, Л. Волкова, Р. Лалаєва, В. Лубовський, О. Лурія, С. Максименко, О. Мастюков, В. Чайко);
- концепція про структуру мовних знань, механізми їх засвоєння та особливості оволодіння мовленнєвою діяльністю на практичному рівні в процесі нормального і порушеного онтогенезу (І. Брушневська, М. Жинкін, Р. Левіна, О. Леонтєв, С. Максименко, Ю. Рібцун).

База дослідження: Запорізький міський територіальний центр соціального обслуговування. Відділення комплексної реабілітації дітей з інвалідністю Хортицького району м. Запоріжжя.

Апробація результатів дослідження відбулась на конференції:

- 1) Федько А. М., Жадленко І. О. Сутність та специфічні риси розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із заїканням. Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу. Збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної

конференції студентів та молодих вчених, м. Запоріжжя, 18-19 квітня 2024 р.
Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2024. С. 128–130.

Теоретичне значення роботи полягає у дослідженні особливостей розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення у дітей дошкільного віку із заїканням та висвітленні логоритміки як засобу розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення.

Практичне значення роботи полягає у тому, що запропоновано діагностичний інструментарій дослідження стану темпо-ритмічної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку із заїканням; розроблена програму розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку із заїканням засобами логоритміки, яка може використовуватись у професійній діяльності вчителів-логопедів, вихователів в освітньому процесі компенсуючих груп для дітей з тяжкими порушеннями мовлення в закладах дошкільної освіти.

Структура кваліфікаційної роботи: магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 84 сторінки, із них 61 сторінка основного тексту.

ВИСНОВКИ

Теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із заїканням засобами логоритміки дозволили досягнути мети нашого дослідження та сформулювати висновки відповідно до поставлених завдань.

1. Визначено особливості розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення у дітей дошкільного віку із заїканням. Заїкання – це тяжке мовленнєве порушення, яке виявляється у порушенні темпо-ритмічної сторони мовлення, яке виражається у наявності патологічного умовного рефлексу. У дітей дошкільного віку зазначене порушення виражається у порушенні темпу та ритму мовлення, мовлення дітей із заїканням – монотонне та малоемоційне. Порушення темпо-ритмічної сторони мовлення при заїканні може мати легкий, середній та важкий характер та мати індивідуальні риси їх вираження.

2. Схарактеризовано логоритміку як засіб розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення. Логоритміка – це комплекс вправ, завдань, ігор, в основі яких знаходяться музика і рух, музика і слово, музика, слово і рухи. У роботі з дітьми вона має змогу виконувати оздоровчу, виховну, навчальну та корекційну функції. Засоби логоритміки (співи, логоритмічні вправи та ігри тощо) активно використовуються у логопедичній роботі, зокрема, для розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення. Логопедична ритміка здатна сформувати правильне мовленнєве дихання, нормалізувати та надати здатність регулювати мовленнєвий ритм та темп. Є досить ефективним засобом для корекції заїкання у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

3. Діагностовано стан темпо-ритмічної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із заїканням. Дослідження проводилося на базі Запорізького міського територіального центру соціального обслуговування, відділення комплексної реабілітації дітей з інвалідністю Хортицького району

м. Запоріжжя. У ньому взяли участь 7 випробуваних в ЕГ та 7 дітей в КГ, у яких спостерігається таке тяжке порушення мовлення як заїкання. Вік випробуваних дітей – старший дошкільний. До методичного інструментарію дослідження увійшли наступні методики: «Обстеження ритму мовлення дошкільників» (Ю. Філатова), «Методика відтворення тембру голосу» (О. Аматыєва) та «Темп мовлення» (О. Аматыєва). За результатами констатувального етапу дослідження, було встановлено, що у дітей експериментальної та контрольної групи переважали: низький рівень сформованості ритму мовлення (75%/85%), низькі показники сформованості мовленнєвого темпу (85%/71%) та низький рівень сформованості тембру голосу (58%/71%).

4. Розроблено програму розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку із заїканням засобами логоритміки та експериментально перевірена її ефективність. Програма була розрахована на 5 занять, тривалістю 40 хвилин. Під час занять активно використовувалися такі засоби логоритміки як: ходьба й марширування, вправи на розвиток мовленнєвого дихання, мовленнєві вправи без музичного супроводження, вправи для розвитку чуття музичного темпу, гра на дитячих музичних інструментах, співи тощо. Усі використані логоритмічні засоби були спрямовані на розвиток темпо-ритмічної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку із заїканням експериментальної групи. Результати контрольного етапу дослідження, вказують на позитивний вплив самостійно розробленої програми для розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення засобами логопедичної ритміки. На контрольному етапі дослідження, тенденція до дуже низького рівня сформованості мовленнєвого ритму зменшилася на 29%. Низькі показники серед дітей ЕГ, на етапі повторної діагностики їх ритму мовлення, зменшилися на 42%. Тенденція до середнього рівня сформованості мовленнєвого ритму дітей ЕГ, на контрольному етапі дослідження, зросла на 71%. Водночас тенденція до низького рівня сформованості мовленнєвого темпу дітей ЕГ, на контрольному етапі

дослідження, зменшилася на 85%. Середні показники сформованості темпу мовлення, на окресленому етапі, збільшилися на 85%. Тенденція до дуже низьких показників сформованості тембру голосу, на контрольному етапі дослідження, у дітей ЕГ зменшилася на 42%. Низькі показники, в свою чергу, зменшилися на 29%. Тенденція до середнього рівня сформованості тембру голосу, на етапі його повторної діагностики, збільшилася на 71%.

Таким чином, розроблена нами програма емпірично довела свою ефективність. Програма розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку із заїканням засобами логоритміки може бути запропонована вчителям-логопедам для їх професійної діяльності, а також для ознайомлення здобувачам освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта під час їх освітнього процесу.

Теоретичне значення роботи полягає у дослідженні особливостей розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення у дітей дошкільного віку із заїканням та висвітленні логоритміки як засобу розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення.

Практичне значення роботи полягає у тому, що запропоновано діагностичний інструментарій дослідження стану темпо-ритмічної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку із заїканням; розроблена програма розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку із заїканням засобами логоритміки, яка може використовуватись у професійній діяльності логопедів, вихователів в освітньому процесі компенсуючих груп для дітей з тяжкими порушеннями мовлення в закладах дошкільної освіти.